

ara|entrevista

Albert
Balcells

Catedràtic d'història contemporània a la UAB

“No podem demanar una universitat més catalanitzada que la societat”

SÒNIA SÁNCHEZ

Estudis “La universitat catalana no surt indemne de 40 anys de dictadura. La presència del castellà i d'una mentalitat espanyola que no fa diferències encara és alta” **Projecció** “Va ser un error eliminar els cursos de cultura catalana per a estrangers”

L'historiador Albert Balcells ha estat president de la secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), del qual encara avui és membre destacat. En el seu nou llibre, *Els Estudis Universitaris Catalans (1903-1985)*, desgrana la trajectòria d'aquests ensenyaments que es van desenvolupar al marge de la universitat oficial durant tot el segle XX. De la mà d'entitats com Benèfica Minerva i mecenes com Fèlix Millet pare, diverses generacions d'alumnes i professors universitaris van mantenir vius els estudis de llengua, literatura, història i dret civil català fent classes allà on podien, des de l'Ateneu de Barcelona, abans de la Guerra Civil, fins als domicilis dels mateixos mestres, en la clandestinitat de després.

El nombre d'alumnes d'aquests estudis sempre va ser força reduït. Per què cal dedicar-hi un llibre?
És cert que era una elit, una minoria dins la minoria universitària, però els estudis universitaris catalans (EUC) no només van formar un cos acadèmic preparat en matèries que no se'ls ensenyaven a la universitat, sinó que van salvar-nos de la descatalanització universitària. Van salvar la cultura catalana dins les universitats. És la suma de molts anys de feina grisa i amagada, fruit de la perseverança en una empresa absolutament desproporcionada, que és crear una cultura nacional catalana o, més encara, crear la nació creant una cultura nacional, en el context en què estaven. Va ser una petita llavor, no l'única, però sí una de les que expliquen la pervivència de la identitat catalana malgrat dues dictadures anticatalanes.

Però a més de la catalanització, reivindicaven més autonomia i més investigació a la universitat.
Sí. Els EUC neixen el 1903 davant la negativa de l'Estat d'integrar els estudis de llengua, història i literatura catalanes a la universitat. Per fer-ho, i per modernitzar la universitat fent-hi més recerca, l'autonomia universitària era indispensable.

El període de la Segona República, però, va ser un parèntesi?
No del tot. S'ha idealitzat molt la suposada autonomia de la Universitat Autònoma de Barcelona creada per la Segona República, però en realitat depenia d'un patronat representat a parts iguals pel govern de la República i el govern de la Generalitat. De fet, contra el tòpic erroni que els EUC van desaparèixer durant el quinquenni republicà, el que he descobert amb la meua investigació per a aquest llibre és que no van desaparèixer, sinó que es van reconvertir en estudis complementaris als de magisteri.

La universitat pública catalana actual compleix les expectatives dels que van ser impulsors dels EUC?

Això seria preguntar-se si la universitat actual és realment la punta de llança de la creació cultural catalana. Jo no podria dir un sí rotund, però tampoc un no rotund. És cert que durant el franquisme esperàvem molt més de la universitat. Però és que s'esperava molt més de moltes coses. La universitat catalana que plantejaven els impulsors dels estudis universitaris catalans a l'inici del segle XX no s'ha aconseguit del tot. Però és que no podem demanar a la universitat que estigui més catalanitzada que la societat catalana.

Veü, doncs, un dèficit de catalanització a la nostra universitat?
S'ha fet molt, però 40 anys de castellanisme dins la universitat fan mal. No se'n surt indemne. Quina proporció de classes es fan en català avui dia a la universitat? És diferent a cada centre, però la presència del castellà és enorme, com també ho és d'una mentalitat espanyola que no diferencia la realitat catalana del conjunt de l'espanyola. Ara bé, tot i que pugui ser insuficient, aquest llibre el que explica és tot el que ha costat convertir la universitat en un cos obert a la cultura catalana. Vull recordar a les noves generacions que hem trigat cent anys a modernitzar-la, autonomitzar-la i catalanitzar-la; no per dir que ja en tenim prou, sinó que cal seguir progressant, però que no serà un regal.

Creu que potser a la Transició no es va incidir prou en aquest aspecte?
En el món universitari, la reivindicació catalanista ha seguit sempre una evolució en ziga-zaga. Recordo que l'any 1962 reivindicàvem que s'ensenyés llengua i literatura catalana a la universitat, una petició modesta perquè estava molt interioritzat que tot l'ensenyament havia de ser en castellà. Però deu anys després, en algunes assemblees d'estudiants universitaris, en un moment de màxima contestació al règim de Franco, se'ns diu: “Parleu en castellà perquè el català és la llengua de la burgesia”. La mínima permissivitat franquista als estudis de català va fer creure que no calia anar més enllà.

Hi faria alguna proposta concreta?
Crec que va ser un error acabar amb els cursos d'estiu de cultura catalana per a estrangers que es feien entre els 60 i el 1985. La Universitat de Barcelona continua organitzant cursos per a estrangers de cultura espanyola i, en canvi, no existeixen uns cursos per a estrangers de cultura catalana. Tot i que el nombre de lectors de català a les universitats estrangeres és molt superior al de fa anys, ens falta aquesta altra pota. Molts dels catalanòfils actuals a les universitats estrangeres van passar per aquells cursos d'estiu. Van ser una eina molt important de projecció exterior de la cultura catalana i encara fan falta. —

un lloc

Empúries

un color

GRANA

un llibre

‘De la memòria i el seu ús crític’, d'Enzo Traverso

L'historiador és membre de l'Institut d'Estudis Catalans. PERE TORDERA